

ท้ายเล่ม

ลงนามถวายพระพร-ลงนามถวายชัยมงคล

คำที่เกี่ยวข้องกับพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ยังใช้ลักลั่นกันอยู่คำหนึ่ง ก็คือคำที่ประกาศเชิญชวนให้ข้าราชการ พ่อค้า และประชาชนทั่วไปไปลงนามถวายพระพร แต่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ไม่ว่าจะในวันเฉลิมพระชนมพรรษา วันขึ้นปีใหม่หรือแม้แต่ในคราวที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระประชวร อย่างในเดือนมีนาคม 2538 นี่เป็นต้นทางราชการก็มักจะใช้คำว่า ลงนามถวายพระพร อยู่เสมอ แม้แต่สำนักพระราชวังเองก็ยังใช้เช่นนี้ แต่เมื่อเร็วๆ นี้ ทางราชการได้เคยประกาศเปลี่ยนแปลงถ้อยคำให้ใช้ว่าลงนามถวายชัยมงคล แทน ลงนามถวายพระพร แต่ก็ดูจะไม่เป็นที่นิยม ทั้งนี้เพราะเราได้ยินคำว่า ลงนามถวายพระพร มาหลายสิบปีแล้วนั่นเอง

คำว่า ถวายพระพร นั้น ตามปกติเป็นคำที่พระสงฆ์ใช้กับพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในการอนุโมทนาหรือตอบรับเป็นต้นพวกเราที่เป็นคฤหัสถ์จึงไม่ควรใช้คำว่า ถวายพระพรอย่างเดียว กับพระสงฆ์ จึงได้ขอให้ใช้คำว่า ถวายชัยมงคล แทนปัญหาที่อาจมีว่าที่ใช้คำว่า ถวายชัยมงคล นั้นมีเหตุผลอย่างไร มีที่มาที่ไปอย่างไร ที่พอจะยึดถือเป็นหลักฐานหรือเป็นแนวปฏิบัติได้

ข้าพเจ้าเคยอ่านพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเรื่อง “การประชุมพระบรมวงศานุวงศ์และข้าราชการถวายชัยมงคล” มีข้อความซึ่งข้าพเจ้าขออัญเชิญมาเสนอ ดังนี้

“ธรรมเนียมนี้ได้เกิดขึ้นเมื่อเฉลิมพระชนมพรรษาใหญ่ในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ปีชวด ฉศก 1226 นั้น เสด็จพระราชดำเนินออกบนพระที่นั่งเสด็จนคร พระที่นั่งอนันตสมาคมอย่างแขกเมืองใหญ่ ฝ่ายพระบรมวงศานุวงศ์ พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมขุนนราธิวาส เป็นผู้ทรงอ่าน คำถวายชัยมงคล ฝ่ายข้าราชการ เจ้าพระยาสุธรรมมนตรี (บุญศรี ต้นสกุลบุรณศิริ) ซึ่งยังเป็นเจ้าพระยาธรรมอิกรักษ์เป็นผู้อ่าน ด้วยท่านทั้ง 2 นี้ เป็นผู้มีชนมายุมากกว่าพระชนมพรรษา พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และพระบรมวงศานุวงศ์ ข้าราชการทั้งปวง เมื่อเจ้านายอ่านคำถวายชัยมงคลแล้วถวายบังคม 3 ครั้งเหมือนอย่างขุนนางเป็นครั้งแรกที่ข้าพเจ้าได้เคยเห็น ข้าราชการก็เหมือนกัน แต่ไม่มีพระราชดำรัสอันใด เป็นแต่พระราชทานพรอย่างเล็กน้อยแล้วก็เสด็จขึ้น ในเวลาประชุมใหญ่นั้น พระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัวไม่ได้เสด็จลงมา เพราะเป็นเวลาทรงพระประชวรอยู่ ข้างจะชูปหมอมมากอยู่แล้ว แต่ครั้นเวลาเย็นทรงพระอุตสาหะเสด็จมา พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวก็ไม่ทรงทราบเวลานั้นข้าราชการก็ไม่รู้มีใคร ข้าพเจ้าเดินดูเครื่องตกแต่งในพระที่นั่งอนันตสมาคมอยู่ไม่ทันรู้ตัว เสด็จขึ้นมาจับศีรษะ สิ้น เหลียวหลังไปจึงเห็นตกใจเป็นกำลัง รับสั่งให้เข้าไปกราบทูลพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินออกมา พระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าถวายของและถวายชัยมงคล ครู่หนึ่งก็เสด็จกลับด้วยไม่ทรงสบาย ดูเหมือนจะ

เป็นครั้งสุดท้ายที่ได้เสด็จลงมาพระบรมมหาราชวัง
ในเวลานั้น คนต่างประเทศก็มีถวายชัยมงคล
เหมือนกัน แต่เป็นคนละเวลากับข้าราชการ ไม่ได้
ได้เสด็จขึ้นพระที่นั่งและไม่รู้จะเป็นการพรักพร้อม
กันครั้งเดียวกัน..."

นอกจากนั้นในพระราชนิพนธ์เรื่อง "การ
แจกทาน" ก็มีคำว่า คาถาถวายชัย อยู่ด้วย
ข้าพเจ้าขออัญเชิญพระราชนิพนธ์ในตอนเริ่มต้น
ของเรื่อง "การแจกทาน" มาเสนอเพื่อประกอบ
การพิจารณา ดังนี้

"แจกทานนี้ ได้มีในการเฉลิมพระชนม-
พรรษา พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
เมื่อปีชวด ฉศก 1226 ครั้งหนึ่งในแผ่นดิน ปัจจุบัน
นี้ตั้งแต่เริ่มมีการเฉลิมพระชนมพรรษามาก็ได้
เคยพระราชทานผ้า 2 ส้ารับ เงิน 10 ตำลึง แก่
ข้าราชการที่สูงอายุ มีกำหนดเท่าปีพระชนมายุทวี
ขึ้นทุกปีตามลำดับ แบ่งเป็นฝ่ายหน้ากึ่งหนึ่ง
ฝ่ายในกึ่งหนึ่ง ฝ่ายหน้านั้นเป็นข้าราชการที่
เข้ามาในการเฉลิมพระชนมพรรษาโดยมาก แต่
ฝ่ายในมักเป็นข้าราชการที่ชรา พิกัดไม่ได้ทำ
ราชการแล้ว มาแต่บ้านบ้าง แต่เรือนบ้าง จึง
โปรดให้มีสำหรับเลี้ยงอาหารด้วย แต่ก่อนมา เมื่อ
ผู้ซึ่งได้รับพระราชทานต่อพระหัตถ์แล้ว ก็ถวาย
พรตามใจตัวเองกล่าว บางทีก็หนึ่งเคยๆ ไปบ้าง
ครั้งเมื่อพระยาศรีสุนทรโวหาร (น้อย อาจาร-
ยางกูร) ท.จ. คนนี้เป็นผู้กะบัญชีข้าราชการฝ่าย

หน้า เห็นว่าเมื่อข้าราชการได้รับพระราชทาน
แล้วถวายพรอย่างไหลๆ เลื่อนๆ บ้าง ไม่ได้
ถวายพรบ้าง ราคามหาหลายปี จึงได้คิดผูก
คาถาถวายชัยเป็นภาษามคธ และแปลเป็นคำ
ไทยให้ว่าทุกคน คือว่า ชยตุ ชยตุ เทโว นิรามโย
นิรูปทุโว ที่ชาโยโก อโรโค จ โสติธินา เนตุ เมทนี
ขอให้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระเจริญ
พระชนมายุยิ่งกว่าร้อยพรรษา คำถวายชัยเช่นนี้
ได้ใช้อยู่แต่ข้าราชการฝ่ายหน้าข้าราชการ ฝ่าย
ในยังบ่นพึมพำๆ หรือ นิ่งๆ อยู่อย่างเก่า
เพราะไม่มีใครแนะนำสั่งสอน ทรงพระราชดำริว่า
ครั้งจะให้ท่องให้บันตามแบบ ข้าราชการฝ่ายหน้า
ก็จะเป็นที่เดือนร้อนเพราะอยู่ข้างจะชรา หลงไหล
พันเพื่อน หรือซึ่มซาบอย่างยังอยู่ด้วยกันโดยมาก
จึงโปรดให้เป็นไปตาม อย่างแต่ก่อน ส่วนที่แจก
ทานราชนั้น พระ-ราชทานตามพระชนมายุ
วันกำหนดขึ้นวันละสลึงแต่เดิมมา ถ้าปีใดเป็นปี
ที่มีพระราชกุศลพิเศษ ก็พระราชทานมากขึ้นอีก
ส่วนหนึ่ง

จากหลักฐานดังกล่าว ซึ่งเป็นหลักฐาน
ที่สำคัญยิ่ง เพราะเป็นพระราชนิพนธ์ในพระบาท
สมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงควรที่ทาง
สำนักพระราชวังหรือสำนักราชเลขาธิการควรจะ
ได้ประกาศให้ทราบทั่วกันว่าควรใช้คำว่า ถวาย
ชัยมงคล แทนคำว่า ถวายพระพร ด้วย

ราชอาณาจักร - พระราชอาณาจักร

ในช่วงที่ ขพนข หนุฮัก พมสะหวัน ประธานประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และภรรยาได้มาเยือนประเทศไทยอย่างเป็นทางการในฐานะ “ราชอาณาจักร” ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ระหว่างวันที่ 14-19 กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๓๘ นี้ สื่อมวลชนทั้งสถานีวิทยุโทรทัศน์ และหนังสือพิมพ์หลายฉบับได้เสนอข่าวดังกล่าว เช่น สถานีวิทยุโทรทัศน์ใช้คำว่า พระราชอาณาจักร และหนังสือพิมพ์ฉบับประจำวัน 15 กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๓๘ จำนวน 4 ฉบับ ก็ใช้คำดังกล่าวถึง 3 ฉบับ ดังปรากฏในคำบรรยายภาพ ดังนี้

- พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงให้การต้อนรับนายหนุฮัก พมสะหวัน ประธานประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวที่เดินทางมาเยือนประเทศไทยในฐานะพระราชอาณาจักรที่พลับพลาเจษฎาภิบาลผ่านฟ้า เมื่อวันที่ ๑๕ กุมภาพันธ์

- พระราชอาณาจักร - เมื่อเวลา 13.30 น. ณ กองบัญชาการกองทัพอากาศ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินให้การต้อนรับ ขพนข หนุฮัก พมสะหวัน ประธานสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และภรรยา เนื่องในโอกาสเยือนประเทศไทยอย่างเป็นทางการในฐานะพระราชอาณาจักรของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ระหว่างวันที่ 14-19 กุมภาพันธ์

- พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จฯ พร้อมด้วยสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยาม-

บรมราชกุมารี ทรงต้อนรับ ท่านหนุฮัก พมสะหวัน ประธานประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวซึ่งเดินทางเยือนประเทศไทยในฐานะพระราชอาณาจักร เมื่อวันที่ 14 ก.พ. ที่ท่าอากาศยานกองทัพอากาศ

- พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จฯ ต้อนรับ นายหนุฮัก พมสะหวัน ประธานประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวและภริยานานี้

เพียงหนังสือพิมพ์ 4 ฉบับเท่านั้น ก็ลงนามสกุล ของ ขพนข หนุฮัก ถึง 3 แบบ ใช้นามสกุล พมสะหวัน พมสะหวัน และ พมสะหวัน จึงไม่ทราบ ว่านามสกุลที่ถูกต้องของ ขพนข หนุฮัก คือ คำไหน

ข้อความที่ว่าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินไปต้อนรับก็ใช้ต่างกัน ใช้นามสกุล พมสะหวัน เสด็จพระราชดำเนินให้การต้อนรับ ทรงต้อนรับ และเสด็จฯ ต้อนรับ

คำนำหน้า ขพนข หนุฮัก ก็ใช้ต่างกัน ใช้นามสกุล นายหนุฮัก ขพนข หนุฮัก และท่านหนุฮัก

คำที่จะนำมากล่าวถึงในที่นี้ ก็คือคำว่า พระราชอาณาจักร และ ราชอาณาจักร ซึ่งปรากฏว่าทั้งสถานีวิทยุโทรทัศน์และหนังสือพิมพ์ดังกล่าว ใช้คำว่า พระราชอาณาจักร สำหรับ ขพนข หนุฮัก ตรงกัน เรื่องนี้เคยมีการวิพากษ์วิจารณ์กันมากว่า ในกรณีใดควรใช้ พระราชอาณาจักร ในกรณีใดควรใช้ราชอาณาจักร และในกรณีใดควรใช้คำว่า อาคันตุกะ เท่านั้น

เรื่องนี้ ม.ล.เบ็ญ มาลากุล ได้เคยเขียนอธิบายไว้แล้ว จึงขอสรุปเพียงสั้นๆ ว่า

ถ้าอาคันตุกะที่มาเยือนประเทศไทยในฐานะเป็นอาคันตุกะของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวนั้นเป็นพระมหากษัตริย์หรือพระบรมราชินี ก็ให้ใช้ว่า พระราชอาคันตุกะ เช่น สมเด็จพระราชินีนาถเอลิซาเบธที่ ๒ เป็นพระราชอาคันตุกะของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

ถ้าอาคันตุกะที่มาเยือนเป็นสามัญชนเช่น นายหนุ่ย ฆมสะหวัน ก็ให้ใช้ว่า ราชอาคันตุกะ โดยไม่ต้องมี คำว่า พระ นำหน้า ให้ใช้ว่า นายหนุ่ย ฆมสะหวัน เป็นราชอาคันตุกะของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

ถ้าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนิน ไปเยือนประเทศที่มีพระมหากษัตริย์ หรือ พระบรมราชินีเป็นประมุขก็ให้ใช้ว่า

ทรงเป็นพระราชอาคันตุกะ เช่น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเป็นพระราชอาคันตุกะของสมเด็จพระราชินีนาถเอลิซาเบธที่ ๒

ถ้าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนิน ไปเยือนสหรัฐอเมริกา ซึ่งมีประธานาธิบดีเป็นสามัญชนก็ให้ใช้ว่า ทรงเป็นอาคันตุกะ เช่น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเป็น อาคันตุกะของประธานาธิบดีบิลล์ คลินตัน

ในกรณีที่ ขพลฯ หนุ่ย ฆมสะหวัน มาเยือนประเทศไทยในฐานะเป็นอาคันตุกะของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ จึงควรใช้ว่า เป็นราชอาคันตุกะเท่านั้น ไม่ต้องมีคำว่า พระ นำหน้า เพราะ ขพลฯ หนุ่ย ฆมสะหวัน เป็นสามัญชน มิใช่เป็นพระมหากษัตริย์

จำนงค์ ทองประเสริฐ “ราชอาคันตุกะ-พระราชอาคันตุกะ” จดหมายข่าวราชบัณฑิตยสถาน ๕, ๔๕ (ก.พ. ๓๘) ๑ - ๒

รากแก้วของแผ่นดิน

เราจะครองแผ่นดินโดยธรรม	พระสุรเสียงโปรยคำทั่วฟ้า
แว่วสถิตย้อยในใจประชา	ชุบวิญญาปวงข้าชาวไทย
ข้าพระองค์ได้ร่มเศวตฉัตร	เจิดจรัสเปล่งประกายสดใส
พระผู้ครองบัลลังก์ครองดวงใจ	ของข้าไทยได้รับนวมินทร์
ทรงเป็นเลิศประเสริฐทุก ๆ ศาสตร์	ทรงเป็นปราชญ์ชาญฉลาดทุก ๆ ศิลป์
ทรงเป็นรากแก้วของแผ่นดิน	ไทยทั้งล้วนร่วมเย็นทั่วปฐพี
มหากษัตริย์ที่เลื่องลือทั่วหล้า	มหาราชที่พันฝ่าไปทุกที่
มหาราชที่ทรงเปี่ยมด้วยบารมี	ราชวงศ์จักรีคู่แผ่นดิน
ขอทวยเทพปกป้ององค์ราชันย์	ขอสวรรค์ประสาทพรภูมิินทร์
ทุกหัวใจทั่วในผืนแผ่นดิน	ถวายสิ้นแด่พระผู้ทรงธรรม